

לרפואת רחמים בן אסתר, לרפואת רחל ציון בת אודיה, לעילוי נשמת לאה מרים בת נחמיה ע"ה

פרשת דברים - ג' דפורענותא

בשבועות אלו של 'בין המצרים' אין מפטירים בעניני פרשת השבוע, אלא בעניני החורבן, וההפטרה השלישית היא

תחילת נבואת ישעיה:

לא התבונן - לא רצה להבין את הדבר. (א) עתה מתאר הנביא את איכות חטאיהם מדרגה אחר מדרגה, הוי, גוי חטא, ו'חטא' הוא בשגגה, אך לא רק בשגגה חטאתם, אלא אתם עם פבד עון, שה'עוון' הוא במזיד, ולא חטאתם רק לפעמים, אלא נעשיתם זרע מרעים, והיינו שהתמידו ברעתם עד שהם מכונים בשם 'מרעים', שדרכם להרע תמיד, ולא חטאתם רק למלא תאוותכם או להשיג איזו תועלת, אלא נעשיתם בנים משחיתים, שההשחתה מורה על עשיית עבירות ללא הנאה ותועלת, אלא רק מחמת שחיתות הנפש. ולא רק שעברו את כל העבירות הללו, אלא עזבו לגמרי את ה', ולא עשו כן רק לתאבון ולמלא תאוותם, אלא נאצו - התכוונו לבזות ולהכעיס את קדוש ישראל, ולא עשו כל זאת דרך פריקת עול ובקשת הבטלה, שאז ניתן ללמד עליהם זכות שלא רצו להיות משועבדים לה', אלא נזרו אחר - נסוגו מעם ה' לעבוד אלהים אחרים, על אף שעבודת האלילים קשה וכבדה יותר, ובחרו בעבודה זו על פני עבודת ה'. (ב)

וכיון שהרביתם כל כך לפשוע עד שהגעתם לתכלית המרד והמרי, אם כן על מה תבנו - מה התועלת בכך שאתם מוכים, והרי אין הדבר מעורר אתכם לחזור בתשובה, אלא עוד תוסיפו סרה - תמשיכו לסור מאחרי ה', והראיה לכך, כי כבר עתה אתם משולים לאדם חולה, כל ראש לחלי - שהאבר הכולל את כל המחלות הוא חולי הראש, כי כל ההרגשות יוצאות מהמוח, וכל האברים נפגעים ממחלת

פרק א, (א) חזון ישעיהו בן אמוץ, אשר חזה על יהודה וירושלם, ותחילת הנבואה שבפרק זה עוסקת בארץ יהודה, והמשכה עוסק בירושלים, ובסיום הפרק התנבא על יהודה וירושלים, ונבואה זו נאמרה לראשונה בימי עזיהו מלך יהודה, וחזר והתנבא נבואה זו בימי יותם, אחז ויחזקיהו, שהיו כולם מלכי יהודה. (ב) שמעו שמים והאזיני ארץ, לפי שהשמים והארץ הם הדברים המפורסמים ביותר בעולם, וקיימים לעד, קורא להם הנביא שישמעו את ריב ה' עם עמו, פי ה' דבר, בנים - את עם ישראל, שהם כבנים לי, גדלתי כפי שמגדל אב את בניו, והרי מחוק המוסר הוא שבן יכבד את אביו גם אם לא עשה לו טובה מיוחדת, ורוממתי - וכל שכן כאן שמלבד זאת שגידל ה' את בניו, הוסיף ורומם אותם על פני כל הגויים, ומחמת כן התחייבו ישראל לעבוד את ה' ולהודות לו בכפליים, ולא די שלא עשו כן, אלא והם פשעו בי. (ג) ידע שור קנהו - הרי השור מכיר את בעליו בכך שקנה אותו, אף שעדיין לא עשה לו שום טובה, וחמור, שאין לו הכרה כל כך כמו השור, מכל מקום מכיר הוא את אבוס בעליו, כיון שמשם הוא אוכל ונהנה, אבל ישראל, בעת שקראתים בשם 'ישראל' המורה שהם שייכים לחלקי, והיה להם להכיר את ה' כאדונם, וכדרך השור שמכיר את בעליו, ובכל זאת לא ידע - לא רצה לידע את הדבר, עמי - בעת שרוממתי אותם על פני כל העמים, והיה להם להכיר טובה לפחות כחמור, שמכיר את הטובה שבאה אליו מאדוניו, אך

וזה כנגד מה שאמר 'מכף רגל ועד ראש אין בו מתום', וְשִׁמְמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים - והרי הארץ אבודה ממכם כשם שנשחתת הארץ על ידי זרם מים אדירים, המשחית את כל הארץ עד שאין לה תקוה עוד. (ט) ומוסיף הנביא לצייר את שלשת הירידות שהיו לירושלים, בשלשת המלחמות הללו, וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסִכָּה בְּכַרְס - כמו סוכת השומר בכרם, שהשומר לבדו גר שם, כך בני ירושלים היו לבדם בעירם, כי כל עשרת השבטים גלו מהארץ, ואחר כך נעשתה ירושלים כְּמִלּוֹנָה בְּמִקְשָׁה - כסוכה הבנויה בשדה קישואים, שאפילו השומר אינו נמצא שם בשעות היום, כיון שאין צורך לשמור את הקישואים מהעופות, אלא נמצא שם השומר רק בלילה, לשמור מגנבים, כך אנשי ירושלים היו מתחבאים בשעות היום במערות מפני האויבים, ונמצאים בעירם רק בשעות הלילה, ובפעם השלישית שעלה מלך אשור על ירושלים, היתה היא כְּעֵיר נְצוּרָה בַּמְצוּר. (י) לֹאִי ה' צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט - אם לא שהשאר לנו ה' מעט שארית בחסדו, הרי כיון שִׁפְסָדִים הֵינּוּ, שהיתה רעתם גדולה יותר מרעת אנשי עמורה, אזי לְעַמְרָה דְּמִינוּ - היינו נדמים בעונשינו לעונש אנשי עמורה, שלא נותר מהם איש [מה שאין כן אנשי סדום, שאף שהיו רשעים יותר, הרי נמלטו משם לוט ושתי בנותיו]. (יא) שְׁמַעוּ דְבַר ה', קְצִינֵי סֹדִם - שרים הדומים ברשעותם לשרי סדום [כי רעת השופטים בסדום היתה גדולה יותר מבעמורה], הֲאֵינּוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ, כי התוכחה שאומר להם הנביא כתובה כבר בתורה, שאין הקרבנות מועילים בלא וידוי ותשובה, עַם עֲמֹרָה. (יב) באותו זמן היו העם רגילים להביא קרבנות שמנים ומשובחים, ועל כך אומר להם הנביא, לָמָּה לִי רֹב זְבָחֵיכֶם יֹאמַר ה', וכיון שיש כמה סוגי קרבנות, מפרט הנביא את מיני הקרבנות השונים, ולגבי קרבנות הבאים בנדבה אומר להם, שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים, הקרבים כליל על גבי המזבח, וְחֻלֵּב מְרִיאִים - ואת החֻלֵּב של קרבנות השלמים, שבהם רק החֻלֵּב מוקרב, כי תכלית הקרבנות הללו להכיר בחסד ה' ולהכנע לפניו, וכיון שאתם מביאים את הקרבנות הללו ללא כוונה פנימית, הרי זה נראה כאילו אתם חושבים שאני רעב וצריך את הקרבנות והחלבים, ועל דרך זה אומר לכם ששבעתי מקרבנות אלו, ואיני רוצה בהם. ולגבי קרבנות החובה, הבאים על חטאים ואשמות, שעיקר כפרתם הוא בזריקת הדם על המזבח, הרי תכלית הקרבנות הללו שיתחרט

הראש, וְכָל לֵבָב דָּוִי - והחלק המורגש ביותר במחלת הגוף הוא חולי הלב, השולח חיות לכל האברים על ידי הדם. (ט) ולא רק הראש והלב חולים, אלא מִכָּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בּוֹ מָתוֹם - אין בו אבר תמים, שלם, אלא בכל הגוף יש פְּצָע - מכת חרב, הפותחת את הבשר, וְחַבּוּרָה - מכה קהה, הצוררת את הדם תחת העור, וּמִכָּה טְרִיָּה - מכה הגורמת להוצאת הלחות מהגוף, ורפואת הפצע היא לחובשו בתחבושת המהדקת את המקום וסוגרת את החתך, ורפואת החבורה היא לרכך את המקום עד שיצא הדם והמוגלה, וכשיש פצע וחבורה במקום אחד אי אפשר לרפואתם, כיון שהרפואה של האחד מזיקה לדבר השני, ורפואת המכה הטריה היא לשים סמים המייבשים את המקום, ורפואה זו מזיקה גם לפצע וגם לחבורה, הצריכים שיהיה המקום לח, ונמצא שהמכות והחבורות בעצמם מפריעות זו לזו, שלא תהיה אפשרות לרפואתם. לא זרו - לא פוזרו עליהם הסממנים הניתנים על המכה לריפוי, וְלֹא חֲבָשׁוּ - ואפילו לא נחבשו כדרך שחובשים את הפצעים לפני הריפוי, כדי שלא יתפשטו למקומות אחרים בגוף, וְלֹא רִכְכָּה בְּשֶׁמֶן - ואפילו לא ריככו את המקום בשמן, כדרך שעושים בתחילת הריפוי, הרי שלא התחילו כלל להתעסק ברפואות. (י) ועתה מבאר הנביא את הנמשל, שהוא כנגד שלשת הפעמים שבא מלך אשור להלחם בישראל, ובפעם הראשונה בא בימי אחז מלך יהודה, והגלה את עשרת השבטים, וכנגד זה אמר הרי אֲרֻצְכֶם שְׁמָמָה, שרוב הארץ היתה שוממה, וזו הצרה הגדולה ביותר, שהארץ שוממה, וזה כנגד מה שאמר במשל 'כל ראש לחלי', שמחלת הראש היא החמורה יותר, הגם שלא תמיד מרגישים בה כל כך, ואף כאן אחרי שגלו עשרת השבטים, אף על פי שהיתה זו צרה גדולה, מכל מקום לא כולם הרגישו בכך, כיון שהיו עדיין ערים שישבו בשלווה. וכנגד הפעם השניה שבא מלך אשור בימי חזקיהו מלך יהודה, ותפס את ערי יהודה הבצורות, אומר עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ, שאמנם זהו דבר הפחות בחשיבותו משממון כל הארץ, אך כל אחד מרגיש בו, שהעיר שהוא גר בה שרופה באש, וזה כנגד 'כל לבב דווי', שחולי הלב מורגש יותר, אך אמנם היו עדיין יחידים שהיו יושבים לבטח. וכנגד הפעם השלישית שהתחיל לצור על ירושלים, אומר אֲדַמְתֶּכֶם לְנַגְדְּכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ - אדמתו של כל אחד ואחד ממכם נאכלת על ידי האויבים,

מְלֹאוּ, שאתם שופכים דם נקיים, ומתנאי עבודת ה' שיהיו המעשים והכוונות מתאחדים ומקודשים לשם ה'. (ט) לאחר שאמר להם הנביא שאין תועלת במעשים טובים ללא כוונת הלב, וכן אין תועלת בכוונת הלב בשעה שעושה האדם עבירות, מבאר להם הנביא את הדרך הראויה לשוב בתשובה אל ה', **רְחֲצוּ** את כתמי העוונות הקודמים, על ידי חרטה ועזיבת החטא, **הִזְכּוּ** - זכרו את הכתם היטב מכל וכל עד שיסור לגמרי, וזה נעשה על ידי תשובה מאהבה, שהזדונות נעשים כזכויות, ואמנם חזרה בתשובה מועילה על עבירות שבין אדם למקום, אך בעבירות שבין אדם לחבירו אין די בכך, אלא **הִסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִד עֵינַי**, על ידי ששיב האדם את הגזילה, וישלם את החבלה, ויפייס את מי שהוציא עליו שם רע, ואחרי שתתקנו את חטא העבר, **חֲדְלוּ הֲרַע** - קבלו על עצמכם לחדול בעתיד ממעשים אלו. (י) **לְמַדּוּ הַיֵּטֵב** - למדו את עצמכם לעשות מעשים טובים, שבין אדם למקום. וגם בדברים שבין אדם לחבירו, **דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט** - בררו היטב בין הניגשים למשפט, עם מי הדין, **אַשְׁרוּ חֲמוּץ** - זכו את הנעשק במשפטו, ולא רק שתעשו משפט אמת כשיבואו לפניכם בעלי הדין, אלא גם **שִׁפְטוּ** את משפטו של היתום, הגם שהוא קטן ואינו יודע לתבוע את בעלי הדין, **רִיבוּ** את ריבה של האלמנה, שמלבד זאת שאין לה יכולת לתבוע את בעלי דינה החזקים ממנה, גם אין משפטה ברור כל כך, כי בדרך כלל יש במשפטי כתובתה טענות והכחשות, מכל מקום ריבו אתם את ריבה עד שיצא משפטה לאור. (יג) **לִכְּנֹא וְנֹכַחָהּ, יֹאמֶר ה'**, לראות מדוע אינכם חוזרים בתשובה, והלא אין לכם ממה לחשוש, כי גם **אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם פְּשָׁנִים** - כחוט השני הצבוע באדום [שאין צבעו האמיתי אדום, אלא נעשה אדום על ידי צביעה], וכך התלכלכתם בחטאים, הרי על ידי התשובה **כִּשְׁלֹג יִלְבִּינוּ**. ולא זו בלבד, אלא אפילו **אִם יִאֲדִימוּ חֲטָאֵיכֶם כְּתוֹלַע** - כתולעת שני, שצבעה האדום הוא צבעה האמיתי [ולא רק נצבעה באדום, כמו חוט השני], וכמו כן חטאיכם כבר נעשו להיות כחלק מעצמכם, מכל מקום על ידי התשובה, **כִּצְמֹר יִהְיוּ**, כי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ואם כן מדוע אינכם עושים זאת. (טו) ועוד, יש לכם לשים לב לגודל התועלת שתהיה לכם מהחזרה בתשובה, כי **אִם תֵּאבְּרוּ** - תתרכו ושמעתם את דברי, **טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ**. (טז) וכן התבוננו בגודל הנזק שיארע לכם אם לא תשמעו, ו**אִם**

החוטא על עוונותיו, וכיון שאינכם מתחרטים, נראה שאתם חושבים שאני צריך את דם הקרבנות, ועל דרך זה אומר לכם, **וְדָם פְּרִים וּכְבָשִׁים וְעִתוּדִים לֹא חִפְצָתִי**. (יז) ועתה מדבר על קרבנות שחייב האדם להביאם רק אם הוא עולה לרגל לבית המקדש, ותכלית העליה הזו היא ללמוד יראת ה' מפי הכהנים והנביאים, ובזמן כזה ציוה ה' שיביאו קרבנות לאות רצון ואהבה, שמראה ה' שחפץ הוא בביאתם לביתו ומקבל מהם עולה ומנחה, **כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי** בשלשת הרגלים, ותאמרו שאתם חייבים להביא את הקרבנות הללו, **מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם, רִמַּס חֲצָרִי**, כיון שאינכם מכוונים בעליה לרגל ללמוד שם יראת ה', אם כן אינכם עושים בזה שום מצווה אלא רומסים את חצרי בחינם, ומוטב שלא תעלו לרגל, ולא תתחייבו בקרבנות אלו. (יח) ומאחר ועצם ביאתכם לבית המקדש היא נגד רצוני, כל שכן **שֶׁלֹּא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְּחַת שְׂוֹא**, שזהו קרבן הראייה והחגיגה שאיני חפץ בהם כלל, **קִטְרֹת** - עשן הקרבנות הללו **תוֹעֵבָה הִיא לִי**, וכמו אדם הבא להיכל המלך נגד רצונו, ועוד מוסיף למלא את ביתו קיטור ועשן. ולגבי קרבנות המוספים הבאים בשבתות, ראשי חודשים ומועדים, אומר הנביא, **חֲדָשׁ וְשַׁבָּת קָרָא מִקְרָא** - שהם הזמנים שאתם קוראים אותם מקראי קדש, **לֹא אוֹכַל אֲנִי וְעֲצָרָה** - לא אוכל לסבול את התכנסותכם בבית המקדש, אפילו בחצי היום שבו אתם מתאספים ומקריבים קרבנות, כיון שבאותו זמן שאתם נעצרים בבית המקדש לעבודתי, ליבכם מלא אוון, ואין מחשבות לבבכם מתאחדים עם מעשי הקרבנות שאתם מקריבים. (יט) **חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם** - וכל שכן בחצי היום של המועדים, שבו אתם אוכלים ושותים, שאותו **שְׁנֵאָה נִפְשֵׁי** לגמרי, כי אין בו אפילו פעולות רצויות, אלא גם מחשבות הלב וגם המעשים הם רק באכילה ושתיה שלא לשם שמים, **הִיוּ עָלַי לְטָרַח** מצד שהוא נגד רצוני, **נִלְאַיתִי נִשְׂאָה** - עייפתי ממשא זה הנמשך זמן רב, שבו אתם מתמידים ושונים בחטא. (כ) לאחר שהוכיחם על כך שאין תועלת במעשים טובים ללא כוונת הלב, מוכיח אותם הנביא גם על האופן ההפוך, **וּבִפְרִשְׁכֶם פְּפִיכֶם** - כאשר אתם פורשים כפיכם בתפילה אמיתית, **אֲעֲלִים עֵינַי מִכֶּם, גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה** במחשבה זכה וראויה, שאז באמת הכינותם ליבכם לה' כראוי, מכל מקום **אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ** את תפילתכם, כיון שמעשיכם הרעים סותרים לכוונתכם, כי הלא **יְדִיכֶם דָּמִים**

זאת לא שפטוהו, וְרִיב אֱלֹמָנָה, שדיני גביית כתובתה קשים ומורכבים, **לֹא יָבֹא אֲלֵיהֶם** כלל. (כד) כעת מסדר הנביא את דרך הרפואה שיעשה ה' לירושלים, וכדרך הרופא המומחה שתחילה מרפא את המחלה עצמה, ואחר כך יסיר גם את הסיבות למחלה, כדי שלא יחלו שוב, **לָכֵן נָאִם הָאָדוֹן** [שכולם עבדיו, וראויים לעונש על מרידתם] ה' **צְבָאוֹת** [שכל צבאות מעלה ומטה בידיו, להעניש את החוטאים], **אֲבִיר יִשְׂרָאֵל, הוּא, אֲנַחֵם מִצָּרֵי**, כביכול אקבל תנחומים על האבל של צוררי, שהם העוברים על עבירות שבין אדם לחבירו, שאמנם אינם 'אויבי ה'', כיון שעושים עבירות אלו להנאתם, ולא להכעיס, אך צוררים הם לה' בעבירות אלו, **וְאִנְקָמָה מֵאוֹיְבָי**, שהם הכופרים בה' ומכחישים את כוחו ויכולתו, שבהם ינקום ה', ועל ידי שיסיר ה' את המרצחים והכופרים מירושלים, ירפאנה ממחלתה. (כה) וכדי להמשיך ולהסיר את הסיבה לחטאים אלו, ממשיך את ענין החטא שפתח בו, שהיו מערבים סיגי מתכת בכסף, וזה היה מעוונותיהם הראשונים, **וְאֲשִׁיבָה יָדַי עֲלֵיךְ** פעם אחר פעם, **וְאֲצַרְךָ כַּפֵּר סִיגֶיךָ** - עד שאברר ואבדיל את הסיגים מהכסף, ואחרי שיהיו כל מין בפני עצמו, **וְאֲסִירָה כָּל בְּדִילֶיךָ** - אסיר את המתכות הגרועות מהעולם לגמרי, שלא ימצאו המזויפים מתכות אלו לערבם בכסף [והנמשל הוא גם על אנשי ירושלים עצמם, שלאחר שיבדיל את הרשעים מהצדיקים, יכרית את הרשעים לגמרי ויסלקם מהעולם]. (כו) ומאחר והסיבה הראשונה לכל החטאים היתה השופטים הרשעים, **וְאֲשִׁיבָה שֹׁפְטֶיךָ**, השופטים בין אדם לחבירו, **כְּבָרְאֲשָׁנָה**, שהיתה מלאת משפט צדק, **וַיַּעֲצִיךָ**, היועצים בענינים שבין אדם למקום, **כְּבַתְחִלָּה**, שהיתה קריה נאמנה, **אֲחֵרֵי כֵן**, שיהיו שופטייך כבראשונה, **יִקְרָא לְךָ שׁוֹב עִיר הַצֶּדֶק**, בענינים שבין אדם לחבירו. ואחרי שיהיו יועצייך כבתחילה, יקרא לך שׁוֹב קְרִיָּה נְאֻמָּנָה, בדברים שבין אדם למקום. (כז) אחרי שסיים הנביא להוכיח את יהודה וירושלים, מתנבא על העתיד לבוא, כיצד יתקן כל אחד את חטאו, **צִיּוֹן** - העיר ירושלים, שבה היו מצויים יותר עוונות שבין אדם לחבירו, **בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה**, על ידי שיחזרו לעשות בה משפט צדק, **וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה** - ושאר אנשי יהודה, העתידים לשוב לירושלים מגלותם, שהיה עיקר חטאם בענינים שבין אדם למקום, הם יפדו על ידי שיצדיקו את מעשיהם שבין אדם למקום, ויחזרו בתשובה:

תִּמְאָנוּ לשמוע בקול ה' ולחזור בתשובה, **וּמְרִיתֶם** את פי ה', **חָרַב תֵּאָפְלוּ** [מצייר במליצתו כאילו החרב היא בעלת גוף, ותאכל אותם], **כִּי פִי ה' דִּבֶּר**. (כח) מתאר הנביא דרך מליצה אדם הבא לירושלים, וזוכר אותה כעיר הנמצאת בתכלית הצדק והאמונה, ותמה על כך שנהפכו כולם לרשעים בבת אחת, ואומר כלפי העבירות שבין אדם למקום, **אֵיכָה הִיְתָה ירושלים לְזוֹנָה**, הבוגדת באלוקיה, והלא כעת ממש היתה ירושלים **קְרִיָּה נְאֻמָּנָה** לה', ואיך בבת אחת נהפכה ממקום שהוא בתכלית האמונה למקום של חטא ועוון. ולגבי הנהגות שבין אדם לחבירו תמה הרואה, **מִלֵּאֲתַי מִשְׁפָּט** - הרי היתה ירושלים מלאה במשפט אמת והגון בכל מקום, ולא היה זה לפני זמן רב, אלא **צֶדֶק יָלִין בָּהּ** - רק בליל אמש, לָן בה הצדק, ושהה בה עד אור הבוקר, **וְעַתָּה**, בלילה הבא, כבר ילנו בה **מְרִצְחִים**, והלא גם אם אדם ועיר צדיקים עשויים להרשיע, אין השינוי נעשה בבת אחת, ואיך כאן השתנו בתכלית השינוי בבת אחת. (כט) וכנגד תמיהתו של הבא לירושלים משיב לו הנביא, אכן לא נעשה השינוי בפעם אחת ובבת אחת, אלא מזה זמן רב נטו אט אט מדרך הישר, כי בתחילה **כִּסְפֶּךָ הָיָה לְסִיגִים** - היו מערבים סיגי מתכת פשוטה בתוך הכסף, **סִבְאָךָ מְהוֹל בְּמִים** - ואת היין היו מערבים במים, והיו עוונות אלו קלים בעיניהם, ומזה יצאו מדחי אל דחי עד שהגיעו לרצוח נפשות. (ל) והסיבה הראשונה לעוונות העם היתה הנהגת ראשיהם, כי **שָׂרֶיךָ הֵיוּ סוֹרְרִים** - סרו מדרך הישר, **וְחִבְרֵי גִבְיִים** - והתחברו אל הגנבים, לחלוק עמם בגניבות, כדי שיעלימו עין ולא יענישו אותם, ואמנם דבר זה לא היה אצל כל השרים, אלא רק אצל חלקם, אבל **כָּלֹ אֱהָב שֹׁחַד** - באהבת השוחד הושוו כל השרים, כי לא היה ביניהם אפילו אחד שלא אהב שוחד, ומחמת שאהב השר והדיין את השוחד, **וְרֹדֶף שְׁלֹמֹנִים** - נעשה רודף 'שלום', כלומר, כיון שקיבל שוחד משני הצדדים לא יכל לפסוק את הדין לשום צד, אלא עשה פשרה ביניהם, כדי שכל אחד יחשוב שהרויח במה שנתן שוחד, ולא דנו כלל את הדיינים לאמיתם, אלא היו רדופים בעשיית פשרות שלא כדין! אמנם את ה**יְתוֹם**, שלא נתן שוחד, **לֹא יִשְׁפֹּטוּ**, אף על פי שמצד הדין בית דין נחשב כ'אביהם של יתומים', ומוטל על הדיינים לשפוט את משפטם של היתומים ולדאוג להם, והם לא עשו זאת מחמת שלא היה ליתומים שוחד לתת להם, ואף על פי שדיני היתום אינם קשים וסבוכים, בכל